

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOLOŠKI FAKULTET**

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Odlukom Vijeća Filološkog fakulteta broj 01-3197/1, od 28. 12. 2022. godine, imenovana je Komisija za ocjenu master rada *Ruska emigracija u Americi između nostalgije i svakodnevice u opusu Sergeja Dovlatova* kandidatkinje Milice Damjanović (broj indeksa 6/20, Studijski program za ruski jezik i književnost) u sljedećem sastavu: prof. dr Zdravko Babić, član, doc. dr Goran Radonjić, član i prof. dr Tatjana Jovović, mentorka.

Komisija podnosi Vijeću

IZVJEŠTAJ O OCJENI MASTER RADA

Master rad pod nazivom *Ruska emigracija u Americi između nostalgije i svakodnevice u opusu Sergeja Dovlatova*, kandidatkinje Milice Damjanović sadrži 74 stranice kucanog teksta, koji čine sljedeća poglavlja: 1. *Abstract* na engleskom jeziku sa ključnim riječima; 2. *Apstrakt*, 3. *Uvod*; 4. *Dovlatov u kontekstu ruske emigracije XX vijeka*; 5. *Ruska dijaspora u Americi*; 6. *Američka svakodnevica Rusa*; 7. *Koncept nostalgije u ruskom mentalitetu*; 8. *Alkohol – lijek za tugu i stimulans za inspiraciju*; 9. *Priroda humora u Dovlatovljevom opusu*; 10. *Zaključak*; 11. *Rezime* na ruskom jeziku i na kraju bibliografske jedinice koje su korištene u toku istraživačkog procesa.

U *Uvodu* naučnog rada izdvojena su problemska pitanja koja su predmet istraživanja u radu. Kandidatkinja stavlja akcenat na kompleksnost samog fenomena emigracije koji zahtijeva sagledavanje iz više aspekata. Skicirajući problematiku zadatih tema, ona ukazuje na njihov potencijal za dobijanje kompletne slike života ruskih emigranata trećeg emigrantskog talasa u Americi. Kandidatkinja svoju naučnu studiju bazira na tri Dovlatovljeva emigrantska ostvarenja u kojima uočava najviše materijala za namjeravano istraživanje: *Иностранка* (*Странкиња*), *Филадельфия* (*Филијала*), *Ремесло* (*Занат*). U želji da doprinese afirmaciji lika i djela Sergeja Dovlatova na južnoslovenskim prostorima, u kratkim crtama opisuje njegovu stilsku prepoznatljivost i pozicionira ga u kontekstu ruske emigrantske zajednice. U *Uvodu* se konstruišu psihološki obrisi junaka o kojima Dovlatov piše, a u čiju se kulturološku iznijansiranoost dublje ulazi u narednim poglavljima. Damjanovićeva ističe i značaj Dovlatovljevog velikog prijatelja i saradnika, čuvenog ruskog nobelovca i emigranta Josifa

Brodskog koji je nesebično dijelio svoja iskustva i znanja sa kolegama, nastojeći da im pomogne u pronalaženju čitalačke publike izvan granica domovine.

U poglavlju *Dovlatov u kontekstu ruske emigracije XX vijeka* preciznije se definiše i tumači pojam ruske emigracije, kao i njen refleks u ruskoj kulturi. Dat je hronološki osvrt na tri emigrantska talasa XX vijeka, njihove uzroke i posljedice, od kojih je za naslovnu studiju posebno važan treći talas emigracije, kojem je pripadao Sergej Dovlatov. Kandidatkinja navodi da period za koji se vezuje ovaj talas emigracije obuhvata vrijeme od početka 70-ih godina, pa sve do raspada Sovjetskog Saveza 1991. godine. U potpoglavlju *Piščev talenat pod okularom režima* detektuju se problemi sa kojima se pisac susreo u borbi sa režimom koji je godinama sabotirao i oštro kritikovao njegov književni rad. Dovlatovljevi tekstovi nisu podilazili socrealističkim idealima, pa su iz tog razloga njegova djela cenzurisana i marginalizovana. U želji da se približi čitalačkoj publici, pisac je slao svoje tekstove brojnim novinskim redakcijama. Iako su uglavnom priznavali njegov talenat za pisanje, odbijali su da ih objave, strahujući od reakcije sovjetskog režima. Nakon Lenjigrada, pisac u Talinu doživljava još jedno razočaranje kada mu pripadnici KGB-a oduzimaju *Zonu*, knjigu koja je bila spremna za štampu. Dovlatov nakon toga odlučuje da spakuje kofere i napusti Sovjetski Savez 1978. godine. Želja za slobodom objavljivanja i izražavanja dovodi ga u Njujork, epicentar svih emigranata.

U poglavlju *Ruska emigracija u Americi* komponovanom iz šest potpoglavlja, na osnovu već pomenute tri Dovlatovljeve knjige, daje se slika života ruskih emigranata u oblasti Forest Hilsa u Njujorku, gdje su se najviše naseljavali. U potpoglavlju *Opozicija tamo – ovdje (там – здесь)* identifikuju se karakteristike koje oblikuju nacionalne mentalitete Rusa i Amerikanaca. Sergej Dovlatov se na više mjesta fokusira na razlike koje emigrantska populacija zapaža kao ključne u odnosu na pripadnike multikulturalnih zajednica. Potpoglavlja *Američki kriminal očima ruskih emigranata* i *Breme demokratije* otkrivaju drugu stranu slobode, koja je emigrante dovođila do kulturnog šoka. Iako je sloboda za njih bila ideal kome su stremili, njeno prisustvo u svakoj pori američkog društva u njima izaziva čuđenje, zabrinutost, podozrenje i strah. U potpoglavlju *Sukob starih i novih emigranata* kandidatkinja interpretira složeni odnos između pripadnika tri emigrantska talasa koji su se susreli u Americi. Generacijski jaz među njima dovodi ne samo do netrpeljivosti, nego i do sabotaže rada i zalaganja novopridošlih emigranata. Razlike se ogledaju u stilu i tematici, jeziku i ideološkim stavovima. U cilju razumijevanja ovih komplikovanih relacija među predstavnicima različitih emigrantskih talasa navodi se primjer

sukoba Sergeja Dovlatova i Andreja Sedog, pripadnika prvog talasa emigracije i urednika publikacije *Новое русское слово* (*Nova ruska riječ*) čiji sadržaj dugi niz godina informiše i kulurno oplemenjuje rusku emigrantsku zajednicu u Americi. Potpoglavlje *Pisac u Njujorku: emigrantska prizma* pruža opis Njujorka iz piščeve perspektive, kao i njegovih psiholoških stanja i unutrašnjih dilema. Damjanovićeva u potpoglavlju *Ekonomija emigrantskog opstanka* istražuje paletu poslova kojima su se emigranti bavili kako bi se situirali u društvu i obezbijedili ekonomsku stabilnost. Naglašava da je za samog Dovlatova i njegove prijatelje umjetnike izbor poslova izvan književnosti predstavljao pravi izazov, jer je cijeli smisao njihovog života bio skupčan sa njom. Njihov primarni cilj je objavljivanje tekstova koji su dugo bili zaboravljeni u fiokama sovjetskih redakcija.

U poglavlju pod nazivom *Američka svakodnevica Rusa*, kandidatkinja tematsku istraživačku nit provlači kroz nekoliko potpoglavlja. U poglavlju *Jezička adaptacija kao ključ opstanka* bavi se analizom odnosa Rusa prema engleskom jeziku koji su veoma teško i sporo učili. Jezičke barijere i nepravilan izgovor engleskog jezika izaziva niz duhovitih situacija. Dio ruske emigrantske svakodnevice bilo je pohađanje kurseva, budući da je poznavanje stranog jezika predstavljalo važan kriterijum prilikom zaposlenja. U potpoglavljljima koja nose naziv *Forest Hills i slobodno vrijeme emigranata* i *Džez – sinonim za slobodu* kandidatkinja zalazi u pojedinosti koje su bile opšta mjesta svakodnevice svih ruskih emigranata, poput aktivnosti koje oni preferiraju u slobodno vrijeme (porodična okupljanja, proslave praznika i priprema ruske tradicionalne hrane). Na taj način njeguju i čuvaju kulturnu nit sa svojom domovinom. Damjanovićeva proučava mehanizme očuvanja sopstvene kulture emigranata, ali i njihove pokušaje zbližavanja sa američkom kulturom. Naročito naglašava značaj džeza u autorovom životu i paralelu između sudbine džeza i cenzurisanih umjetničkih tekstova u Sovjetskom Savezu. Opozicija između Amerikanaca i Rusa očita je i u drastičnoj razlici u kulturi odijevanja, što je tema posebnog potpoglavlja.

U poglavlju pod nazivom *Koncept nostalgije u ruskom mentalitetu* proučavaju se psihološki aspekti nostalgije u ruskom društvu, kao i način na koji ona oblikuje ruski način razmišljanja i doživljaj prošlih vremena. Damjanovićeva zapaža da Marina Cvetajeva, Ana Ahmatova, Josif Brodski i Ivan Bunjin na vrlo sentimentalni način pišu o domovini, dok kod Sergeja Dovlatova to nije slučaj. U potpoglavlju *Tišina nostalgije* prati se lepeza emotivnih stanja koja nijansiraju piščevu čežnju za Rusijom.

Poglavlje *Alkohol – lijek za tugu i stimulans za inspiraciju* ima četiri potpoglavlja. Prvo je *Slike Dovlatovljevog alkoholnog delirijuma* i u njemu se iz svjedočanstava bliskih prijatelja gradi uvjerljiva slika Dovlatovljeve dugogodišnje borbe sa alkoholizmom, koji ga je na kraju koštao života. U potpoglavlju *Kultura opijanja* analizira se praktikovanje običaja koje su emigranti donijeli iz Sovjetskog Saveza i adaptirali prema američkom miljeu. Posljednji dio ovog poglavlja posvećen je odnosu *Jerofejev – Dovlatov (Dvije strane istog svijeta)*. Funkcija alkohola u poemi *Moskva – Petuški*, za koju se, uz *Puškinov dom* A. Bitova, vežu počeci ruskog postmodernizma, ogleda se u tome da bude junakov medijum za bjekstvo od sovjetske stvarnosti i ideoloških okova i pomogne mu da doživi duhovno prosvjetljenje, dok Dovlatovljevi junaci preko alkohola pokušavaju da se srode sa američkom zbiljom. Oba pisca prikazuju posljedice uticaja sovjetske ideologije na stanje ruskog društva i intelektualaca, zaključuje Damjanovićeva.

U poglavlju *Priroda humora u Dovlatovljevom opusu* analizira se osobenost autorovog humora, kombinovana sa ironijom, sarkazmom, parodijom i apсурdom. Kandidatkinja primjećuje da se njegov humor ne oslanja na očigledne šale, već na životne situacije koje su na granici između komičnog i tragičnog. Smijeh zajedno sa alkoholom i nostalgijom povezuje sve ruske emigrante, olakšavajući im izazove tokom procesa adaptacije u novoj životnoj sredini. Dovlatov je veoma sklon i autoironiji, a Damjanovićeva prikazuje i distinkciju između američkog i ruskog humora. Iza ruskog humora u književnosti se uglavnom krije bolna realnost, dok američki humor izbjegava teške teme i okreće se aktuelnim i vedrijim sadržajima, nudeći osjećaj olakšanja i zabave.

U *Zaključku* se sumiraju analitička čvorišta prethodnih poglavlja, naglašava se značaj trećeg talasa ruske emigracije i istančanog psihološkog pristupa Dovlatova kojim se otkrivaju složeni unutrašnji slojevi ruskog intelektualca zaglavljenog u sudaru Istoka i Zapada, sovjetskog i američkog političkog sistema, nostalgije i želje za boljim sutra. Obilja faktografskih podataka obrazuje jasnu kulturološku poziciju ruske emigrantske zajednice u Americi, a autopoetički momenti doprinose ubjedljivosti naracije.

Zaključak Komisije:

Master rad Milice Damjanović posjeduje dinamičnu kompoziciju i uvjerljivo tematizovane cjeline. Dominantno koristeći kulturološki pristup, ona markira bitna autofiktivna mjesta, dovodeći ih u vezu sa Dovlatovljevim biografskim realijama i prati kolektivnu i individualnu dramu trećeg talasa ruske emigracije, rekonstruišući istorijski, psihološki,

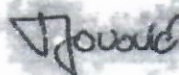
svakodnevni i intelektualni aspekt njihovog pokušaja da se prilagode američkoj kulturi, kao i uzroke i posljedice njihove odluke da napuste domovinu. Damjanovićeve je napravila dobar izbor raspoložive literature, koristeći izvore na nekoliko jezika.

Kako je kandidatkinja uspješno izvršila analizu postavljenih istraživačkih zadataka i sintetizovala jasne zaključke, Komisija predlaže Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati Izvještaj o master radu kandidatkinje Milice Damjanović i odobri javnu odbranu master rada pod nazivom *Ruska emigracija u Americi između nostalgije i svakodnevice* u opusu Sergeja Dovlatova.

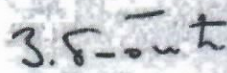
UNIVERZITET CRNE GORE FILOLOŠKI FAKULTET			
Prilozi	Broj	Prilog	Vrijednost
03	1964/4		

Komisija:

Prof. dr Tatjana Jovović, mentorka

Prof. dr Zdravko Babić, član

Doc. dr Goran Radonjić, član

